

Madarász Ildikó

Egy konferencia margójára

Tisztelt Szerkesztőség!

A magyartanárok érettségiről szóló konferenciáját 2009. január 31-én rendezték meg az ELTE BTK Múzeum körüli épületében. A környezet, a felvetett témák ígéretesek voltak. Úgy érkezünk ide szentesi társaimmal, hogy az érettségi rendszerének aktuális problémáiról fogunk hallani. 2005 óta ugyanis számtalan kérdés merült fel bennünk a középszintű érettségi egyre nehezedő feladatsoraival kapcsolatban. Hamar kiderült azonban, hogy erről itt (az irodalmi szekcióban) nem fogunk hallani, hiszen az előadók valamennyien dicsérték az új érettségi kialakult rutinját, és az emelt szintű tételekhez adtak hasznos kiindulási pontokat, ötleteket. Egyetlen előadó, Bodó Márton foglalkozott érintőlegesen a szövegértési feladatsorokban kialakult szokással, pontosabban azokkal az egymáshoz kapcsolódó kérdésekkel, amelyek egyetlen tévesztés esetén már esélyt sem adnak a feladatok sikeres megoldására.

2005-ben azzal a reménnyel indult útjára a kétszintű érettségi, hogy az emelt szint kiváltja az egyetemi felvételi vizsgát, míg a középszint lehetőséget teremt azoknak, akik reál-, illetve műszaki érdeklődéssel akarnak továbbtanulni, vagy a sikeres érettségi letétele után egyszerűen csak szakképzettséget szeretnének szerezni. Amikor megemelkedett az érettségit adó intézményekbe felvett tanulók száma, ennek az volt a – talán nem is titkolt – célja, hogy az összetettebb, magasabb képzettséget igénylő szakmákat azok a 18 évesek válasszák, akiknek a tanulmányi eredménye valószínűleg nem elég a felsőbb szinthez, de adottságaik és képességeik révén kiváló szakemberek lehetnek. (A szakmák tekintélyét adhatná vissza, ha érettségi után a jobb képességű tanulók bekapcsolódnának a gyakorlati képzésbe. Nem szerencsés, hogy közülük sokan mégis a felsőoktatást célozzák meg, de erről az alacsony ponthatárok és bizonyos oktatási intézmények túlélési kényszere tehet.)

Ha pedig megnőtt azoknak a szakközépiskolásoknak a száma, akik gyengébb képességekkel, de kevesebb magyar irodalmi és nyelvi órával futnak neki ugyanannak az érettséginek, amelynek gimnáziumban tanuló társaik, akkor nem lenne-e jogos, hogy olyan érettségit írjanak, amelyben szerepet kapnak a négy év alatt tanultak is? Hogyan juttassuk el őket az emelt szinten megkövetelhető elemzési készségekhez, ha sokszor újra kell tanítani írni némelyiküket, és nem az elvontabb gondolkodást kívánó elemzéssel vagy érveléssel kezdhjük az oktatást, mint szerencsésebb kollégáink?

A magasabb képzettség több reményt adhat a hátrányos helyzetből induló diákoknak. Könnyű a tudomány elefántcsonttoronyából, erkölcsi magaslatokon állva elutasítani az egyre növekvő szakadékot, amely az elit gimnáziumok és a többi középiskola között van. Könnyű az értékek védelmének bástyái mögé visszavonulva azt mondani, nem engedhetjük meg az irodalom devalválódását. Miközben egy oldalon állunk, és senki nem akarja elveszíteni ezeket az értékeket, csak megfelelő módszereket és időt keresünk arra, hogy eljusson a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekhez is az ismeret, és kialakuljon a készség: jól írni, jól olvasni és jól érteni.

A tanárképzésben itt lenne az ideje, hogy a hallgatók ne „burokban” nőjenek fel, hiszen a gyakorlóiskolák egy szűk réteg kiválasztott gyermekeit ismertetik meg a leendő pedagógusokkal. Fontos lenne, hogy a pedagógusjelöltek olyan iskolákban is gyakoroljanak, ahol vannak halmozottan hátrányos helyzetű tanulók is. Nagyon nehéz egy jól motivált, tanuláshoz szokott középosztálybelinek szembesülnie azzal, hogy ami számára érték, azt nem találja meg ott, ahol több generáció is munkanélküli és funkcionális analfabéta, ebből

fakadóan a csemetéik alulmotiváltak, vagy éhesen járnak iskolába, esetleg az éjszakai munka után álmosan ülnek be a padba. Ezt a világot is meg kellene ismerniük a tanárnövendékeknek.

El kellene gondolkodnunk azon is, hogy miért egysíkú a tanári pálya. Miért nem ismerheti meg a szakközép- és szakiskolában tanító, egyetemzet végzett tanár az elit gimnáziumban folyó munkát, ha a képességei alkalmassá teszik rá? A jó tanárság tesztje nem az lenne-e, hogy a nem jól tanulók érdeklődését, figyelmét is meg tudja valaki ragadni? Itt lenne az ideje, hogy megszűnjön az a frontvonal, amely az elit és a nem elit között van. A hozzáadott érték mindaddig mérhetetlen, amíg csak a felsőoktatásba felvettek, a nyelvvizsgázottak arányában jelenik meg. Hozzáadott érték az esélytelenek felemelése, a szakma, az érettségi megszerzése, és hozzáadott érték van abban is, ha javulnak az olvasási és a szövegértési folyamatok.

A fentiek miatt fordul elő, hogy az ilyen konferenciákon hallgatnak a szakközépiskolából jött tanárok. Próbálunk elvegyülni, mert ugyanúgy szégyelljük magunkat, mint a diákjaink a saját reménytelen helyzetüket. Bólogatunk és örülünk, hogy tartalmas és tudományos előadásokat hallhatunk, mint egyetemista korunkban. Elfogadjuk, hogy általában csak az emelt szintről van szó, és azt is, hogy nebulóinknak olykor-olykor számukra ismeretlen szerzők műveit kell tudniuk elemezni a középszinten. Nem merünk hozzászólni, mert kiderül, hogy honnan jöttünk. Pedig nem a mi hibánk, hogy nem tudunk csodát tenni, és nem tudjuk felszámolni négy év alatt heti négy órában a társadalmi különbségeket, és azt a kulturális hátrányt, amelyet a házi könyvtár hiánya jelent.

Itt az idő, és itt a lehetőség: foglalkozzunk az emelt szinttel, de a középszint is kerüljön az őt megillető helyre. Az emelt szint legyen felvételi követelmény ott, ahol arra tényleg szükség van. A középszint legyen elég a műszaki és a reálpályák, illetve a szakmák felé vezető úton. Ennek megfelelően ne legyen a szövegértés mérésében olyan feladatcsokor, amelyből, ha egyet eltéveszt a tanuló, akkor elbukja a pontjai nagy részét. Legyen lehetőség ismert, azaz a középszintű követelményekben egyértelműen meghatározott szerzők műveinek az elemzésére, hiszen ezeknek a gyerekeknek „nem kenyerük” az elvont irodalmi gondolkodás, de biztonságot jelent nekik az ismert név, még ha a novella vagy a vers egyébként ismeretlen is. Egyelőre az érvelés a kiút a tényleges műelemzés kiváltására. Az elmúlt években az érvelés témáival volt a legkevesebb problémájuk a diákjainknak.

Félreértés ne essék, nem akarok érettségit adni mindenki kezébe, aki beesett a szakközépiskola ajtaján. Mindenképpen meg kell azonban teremtenünk a feltételeket ahhoz, hogy az eltérő középiskolai órakeret mellett gondoljuk végig a lehetőségeinket, amikor elhatározzuk, hogy mit is kell tudnia középszinten egy tanulóknak. Ne csak azok hallassák a hangjukat, akik szerencsés helyzetben vannak, olyan gyerekekkel foglalkoznak, akik középosztálybeli miliőben, könyvek között nőnek fel, színházba járnak, kirándulnak, utaznak. A hátrányos helyzetű gyermekeknek ezt a hiányt szinte lehetetlen behozniuk a középiskolás éveik alatt.

Szerencsére vannak lehetőségeink, amelyek hozzásegítenek az olvasottság és a tájékozottság formáláshoz: iskolánk már három éve vesz részt a HÍD programban, így olyan folyóiratokat, magazinokat, ismeretterjesztő kiadványokat tudunk tanulóink kezébe adni, amelyeket forgatva javul a szövegértési képességük. Ezeknek a kiadványoknak a csoportos feldolgozásával még a nyelvtanórákat is színesebbé lehet tenni. Nekünk az ismeretbővítés szempontjából különösen fontosak az ingyenes lehetőségek, a színház- és mozilátogatások, a kirándulások. Ami természetes egy középosztályból származó gyermek számára, és ami az alaptudását képezi, az nem természetes egy halmozottan hátrányos helyzetű számára, a hátrány azonban megfelelő módszerekkel nem ledolgozhatatlan.

Annak reményében szólaltam meg, hogy elindul a közeledés a valóság és az „irodalom” között, és egyre többen ismerjük fel, hogy nem ellenfelek vagyunk, hanem ugyanazon az oldalon állunk, ugyanazt akarjuk, csak más keretekkel és lehetőségekkel tudjuk a céljainkat elérni.

Köszönettel:

Szentes, 2009. március 1.

Madarász Ildikó
munkaközösség-vezető

Madarász, Ildikó: Reflections on a conference

Az írás szerzőjéről

Madarász Ildikó

Zsoldos Ferenc Középiskola és Szakiskola, Szentes, Magyarország